

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ: PLANLANMIŞ DAVRANIŞLAR TEORİSİ VE GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİNİN ROLÜ

Ece EKİCİ¹

Mehmet TURAN²

ÖZET

Günümüzde girişimcilik, teknolojinin hızla gelişmesiyle ve bilgiye erişimin kolaylaşmasıyla ekonomik gelişmede rol oynayan önemli faktörlerden biri haline gelmiştir. Girişimcilik eğitimi ise gençlerin anlaşılmasında ve onların girişimsel tutumlarını arttırmada önem taşımaktadır (Wang ve Wong, 2004). Buradan hareketle bu çalışmada Planlanmış Davranışlar Teorisi unsurları olan kişisel tutum, sosyal norm ve algılanan davranışsal kontrolün ve ayrıca girişimcilik eğitiminin öğrencilerin girişimcilik eğilimleri üzerinde etkisi olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi ve Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde girişimcilik eğitimi alan 3. ve 4.sınıf işletme öğrencileri üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre; üniversite öğrencilerinin *algılanan davranışsal kontrollerinin* girişimcilik eğilimi üzerinde en yüksek pozitif etkiye sahip olduğu bulunmuştur. *Kişisel tutumun ve girişimcilik eğitiminin* de öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini pozitif ve anlamlı olarak etkilediği fakat *sosyal normun* girişimcilik eğilimi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, girişimcilik eğilimi, planlanmış davranışlar teorisi, girişimcilik eğitimi.

ABSTRACT

Nowadays, entrepreneurship has been one of the key factors that plays an important role in economic development thanks to high improvement of technology and easy access to information. The importance given to entrepreneurship is also increasing the interest which felt on entrepreneurship education. Entrepreneurship education is one of the key factors to understand the young people and to increase their entrepreneurial attitudes towards entrepreneurship (Wang and Wong, 2004). In light of this information, personal attitude, perceived social norm, perceived behavior control which comprise the Theory of Planned Behavior's items were also examined (analyzed). Entrepreneurship education is also included in the study to see if it influences university students' entrepreneurial intentions. In accordance with this purpose, the third and fourth class business administration students' of Osmaniye Korkut Ata University and Kahraman Maraş Sütçü İmam University who also took entrepreneurship course were investigated.. According to the findings of this research, it was found that *perceived behavior control* had the strongest positive effect on university students' entrepreneurial

¹ Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Organizasyon Doktora Programı Öğrencisi, ecekici01@gmail.com

² Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Organizasyon ABD, mturan@cu.edu.tr

intentions. It was also found that *personal attitude* and *entrepreneurship education* had positive and significant effects on university students' entrepreneurial intentions. However, perceived *social norm* did not have statistically significant effect on university students' entrepreneurial intentions.

Keywords: Entrepreneurship, entrepreneurship intention, theory of planned behavior, entrepreneurship education.

1.GİRİŞ

Günümüzde girişimcilik, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle önem verilen, ve ekonomik gelişmede rol oynayan önemli faktörlerden biri haline gelmiştir (Balaban, Özdemir, 2008).

Girişimciliğin toplumlarda gittikçe daha önemli bir hale gelmesiyle birlikte bireylerde girişimcilik eğilimini etkileyen unsurların neler olduğu akademik çevrelerde merak konusu olmuştur. Bu çerçevede öncelikle girişimcinin kişiliği ve girişimci kişiliği etkileyen kişisel ve demografik faktörler üzerinde durulmuştur (Davidsson, 1995; Zhao, Seibert, Lumpkin, 2010) . Bu faktörler, yaş, cinsiyet, eğitim vb gibi demografik, yaratıcılık kontrol odağı, risk alma gibi kişisel faktörler şeklinde sıralanabilir. Literatürde yer alan bir çok çalışma girişimcilik eğilimini veya niyetini etkileyen faktörler üzerine olmuştur (Zain, Akram, ve Ghani, 2010, Ulucan 2015).

Bireylerde Girişimcilik eğilimini açıklayan bu faktörlerin yetersiz kaldığı düşüncesiyle (Gartner, 1988) özellikle son zamanlarda Planlanmış davranışlar teorisinin girişimcilik eğilimini etkilemedeki yeri ve önemi araştırılmaya başlanmıştır (Kalkan, 2011; Kautonen, Van Gelderen, ve Fink, 2015). Ajzen tarafından oluşturulan planlanmış davranışlar teorisi bireyin davranışını tahmin etmede geliştirilmiş bir modeldir (Ajzen, 1991). Ajzen'e göre bireyin niyetini, sırasıyla davranışa yönelik tutum, sosyal norm ve algılanan davranışsal kontrol etkiler. Bu teoride yer alan davranışa yönelik tutum, sosyal norm, algılanan davranışsal kontrol unsurları bireyin girişimcilik davranışını ve niyetini etkileyen unsurlarla benzerlik gösterdiğinden girişimcilik ile ilgili çalışmalarda çoğunlukla tercih edilmektedir (Rauch ve Hulsink, 2015). Literatürde, girişimcilik eğilimini Planlanmış Davranışlar Teorisi kapsamında açıklayan pek çok çalışma bulunmaktadır (Bozkurt Çetinkaya, 2014; Kautonen, Van Gelderen ve Fink, 2015; Autio vd., 2001)

Öte yandan girişimcilik potansiyelini arttırmada eğitimin, özellikle de girişimcilik eğitiminin önemli rol oynadığı son yıllarda da öğrencileri girişimciliğe yönlendirebilmek adına üniversitelerde girişimcilikle ilgili ders sayılarının artırıldığı görülmüştür (Sanchez, 2013). Girişimcilik eğitime yönelik akademik çalışmalar da artmıştır (Oosterbeek, Praag & Ijsselstein, 2010; Hulsink ve Rauch, 2010) ve üniversitelerde girişimcilik eğitimi almanın öğrencilerin girişimcilik potansiyellerini ortaya çıkarmada önemli bir itici güç olduğunu belirten çalışmalar da vardır (Bozkurt, Aslan ve Göral, 2011). Literatürde, girişimcilik eğilimi ile girişimcilik eğitimi ilişkisini araştıran çalışmalar mevcuttur (Piperopoulos ve Dimov, 2015; Bozkurt, Aslan ve Göral, 2011).

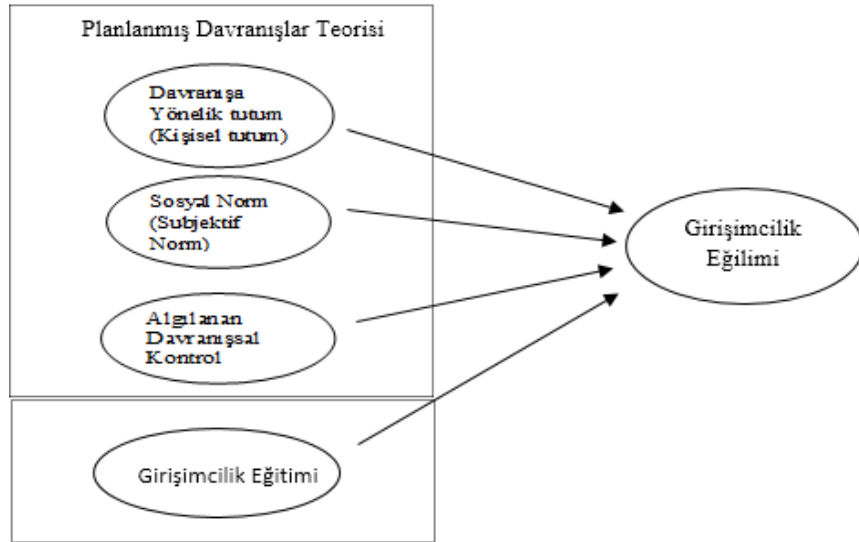
Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimi göstermelerinde onların girişimciliğe yönelik tutumlarının, algıladıkları sosyal baskıların, algıladıkları davranışsal kontrolün ve aldıkları girişimcilik eğitiminin rolünü

araştırmaktır. Bu çalışmada, girişimciliğin ekonomik kalkınma, toplumsal ve bireysel refahı sağladığı rolü göz önüne alınarak, üniversite öğrencilerinin ne derecede girişimcilik eğilimine sahip oldukları ve girişimciliğe yönelik derslerin ne derecede onların girişimcilik eğilimlerini etkilediği konusu araştırılmak istenmiştir. Bu bağlamda Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi ve Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde girişimcilik dersi alan 3. ve 4. sınıf işletme bölümü öğrencileri üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Çalışmada ayrıca katılımcı öğrencilerin demografik özellikleriyle girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı da araştırılmıştır.

II. ARAŞTIRMA MODELİ VE HİPOTEZLER

A. Araştırmanın Modeli

Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimini belirlemede Planlanmış Davranışlar Teorisi ve girişimcilik eğitiminin rolünü belirleme adına yapılan bu çalışmada kullanılan araştırma modeli Şekil 1'de görülmektedir. Çalışmanın modeli başta Ajzen (1991) olmak üzere, Linan, Rodriguz-Cohard & Rueda-Cantuche, (2011)'in de araştırmalarında kullandıkları modellerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 1. Araştırmanın modeli

B. Araştırmanın Hipotezleri

Literatürde konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalardan (Ajzen, 1991; Autio vd., 2001; Van Gelderen vd., 2008; Fini vd., 2009; Linan ve Chen, 2009; Shook ve Bratianu, 2010; Linan, Rodriguez-Cohard ve Rueda-Cantuche, 2011; Kalkan, 2011; Koe vd., 2012; Bozkurt Çetinkaya, 2014; Doğan, 2015) elde ettiğimiz bilgiler ve bu bilgilerden yararlanılarak geliştirdiğimiz modelde görüldüğü üzere kişisel tutumun, sosyal normun, algılanan davranışsal kontrolün ve alınan girişimcilik eğitiminin

girişimcilik eğilimi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Söz konusu ilişkilere dair hipotezler ve bu hipotezlere ilişkin teorik temeller sırasıyla aşağıda belirtilmiştir.

Bir işletme kurma düşüncesi bireyin girişimciliğe yönelik tutumuyla ilgilidir. Bireyin kişisel tutumu, zengin olma düşüncesi, başkasına karşı kendini ispatlama güdüsü gibi davranışlara yöneliktir (Bozkurt Çetinkaya, 2014). Literatürde kişisel tutumun girişimcilik eğilimi üzerinde pozitif etkilerini ortaya koyan bu ve benzeri çalışmaların ışığında, aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H1: Üniversite öğrencilerinin kişisel tutumları, girişimcilik eğilimlerini pozitif olarak etkiler.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde sosyal normun girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisinin tartışmalı olduğu görülmektedir. Mesela, Moriano ve arkadaşları (2011), sosyal normun girişimcilik eğiliminin önemli bir öngörücüsü olduğunu düşünmektedirler. Van Gelderen ve arkadaşları (2008) da sosyal normu girişimcilik eğilimini açıklamada önemli bir unsur olarak görmektedirler. Bunun aksine diğer bazı çalışmalarda ise sosyal norm, girişimcilik eğilimini belirlemede zayıf bir rol oynamaktadır. Bu nedenle girişimcilik eğilimini etkilemede yetersiz kalmaktadır (Koe vd., 2012).

Her ne kadar önceki araştırmalarda sosyal normun girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisi konusunda fikir birliği olmasa da, bu çalışmada söz konusu ilişkinin var olup olmadığını göstermek ve dolayısıyla mevcut yazına katkıda bulunmak amacıyla aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H2: Üniversite öğrencilerinin sosyal norm algıları, girişimcilik eğilimlerini pozitif olarak etkiler.

Girişimcilikle ilgili kaynaklar konusunda önemli rol oynayan algılanan davranışsal kontrol faktörü, girişimcilik eğiliminin en güçlü öngörücüsü olarak belirtilmiştir (Koe vd., 2012). Bir çok çalışmada algılanan davranışsal kontrol faktörünün girişimcilik eğilimini pozitif olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Linan ve Chen, 2009; Shook ve Bratianu, 2010; Fini vd., 2009; Moriano vd., 2011; Koe vd., 2012). Algılanan davranışsal kontrolün literatürdeki bu önemi dikkate alınarak öğrencilerin girişimcilik eğilimini belirlemede bu faktörün etkisini ölçmek adına aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H3: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları davranışsal kontrolleri, girişimcilik eğilimlerini pozitif olarak etkiler.

İlgili yazında, yeni bir iş kurmada ve girişimci olmada girişimcilik eğitiminin niyet üzerindeki etkisinin anlaşılmasında eksiklikler vardır ve nispeten yeterli şekilde test edilmemiştir. Bu nedenle girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimine yönelik sonuçları bir nebze belirsiz kalmıştır (Souitaris vd., 2007; Krueger ve Brazeal, 1994). Her ne kadar girişimcilik eğitime yönelik belirsizlikler olduğu belirtilse de pek çok araştırmada girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimini pozitif olarak etkilediğini belirten çalışmalar da vardır. Dolayısıyla, çalışmamızda girişimcilik eğitimiyle ilgili olarak aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H4: Üniversite öğrencilerinin aldıkları girişimcilik eğitimi, girişimcilik eğilimlerini pozitif olarak etkiler.

III. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

A. Anakütlenin ve Örneklem Çerçevesinin Belirlenmesi

Bu çalışmanın anakütlesini Türkiye'deki üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Ancak tüm öğrencilere ulaşma kısıtının olması nedeniyle örneklem oluşturulmuştur. Araştırmanın örnekleme, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi ve Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde işletme bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden girişimcilik dersi alan 281 öğrenciden oluşmaktadır. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nde 110, Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde 207 öğrenciye anket dağıtılmıştır. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nden 105, Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi'nden 176 öğrenci anket sorularını eksiksiz cevaplamıştır. Sonuçta, 281 öğrencinin anketi analiz için uygun bulunmuştur. Anketten elde edilen veriler "Statistical Package for the Social Science (SPSS 20)" programı kullanılarak analiz edilmiştir.

B. Veri Toplama Yöntemi ve Uygulama

Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimini belirlemeye yönelik geliştirilmiş kuramlardan ve önceki çalışmalardan yararlanılarak, araştırma sorularını cevaplamada kullanılacak veriler elde etmek amacıyla bir anket hazırlanmıştır. Anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yöneliktir. İkinci ve üçüncü bölümlerde ise Linan ve Chen'in (2009) Planlanmış Davranışlar Teorisini kullanarak iki farklı kültürde (İspanya ve Tayvan) öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini ölçmek için kullandıkları 'girişimcilik eğilimi anketinden' (Entrepreneurial Intention Questionnaire) yararlanılmıştır. Bu bölümlerde sırasıyla PDT'nin alt boyutlarına (kişisel tutum, sosyal norm, algılanan davranışsal kontrol) ve girişimcilik eğilimine yönelik sorulara yer verilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise Linan, Rodrigues-Cohard ve Rueda-Cantuche'nin (2011) "Factors Affecting Entrepreneurial Intentions Levels: A Role for Education" adlı çalışmalarında katılımcıların aldıkları girişimcilik eğitiminin etkilerini ölçmek amacıyla kullanmış oldukları ölçekten yararlanılmıştır. Bu çalışmada 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Ankete katılan öğrencilerin Planlanmış Davranışlar Teorisi unsurları (kişisel tutum, algılanan davranışsal kontrol), girişimcilik eğilimi ve girişimcilik eğitimi bölümlerinde yer alan yargılara: "1= Kesinlikle katılmıyorum", "2=Katılmıyorum", "3= Ne katılıyorum ne katılmıyorum", "4= Katılıyorum", "5= Kesinlikle katılıyorum" ifadelerini göz önünde bulundurarak cevap vermeleri istenmiştir. Planlanmış Davranışlar Teorisi unsuru olan sosyal norm faktörü için ise 5'li likert ölçeği şu şekilde oluşturulmuştur. "1=Kesinlikle onaylamazdı", "2=Onaylamazdı", "3= Ne onaylardı ne onaylamazdı", "4= Onaylardı", ve "5= Kesinlikle onaylardı" ifadelerinden oluşmaktadır.

C. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik analizi ankette kullandığımız ölçeğin tutarlılığını ölçmek için yapılmıştır. Araştırmada güvenilirliği ölçerken sıklıkla tercih edilen alfa katsayısı (Cronbach's Alpha) kullanılmıştır (Nunnally, 1978). Üç farklı teorik yapının, Cronbach Alfa değerleri, girişimcilik eğiliminin 0,936, Planlanmış Davranışlar Teorisinin 0,859 ve girişimcilik eğitiminin 0,882'dir ve bu değerler 0.7'nin (Nunnally, 1978) üzerindedir. Bu durum ise araştırmada kullanılan ölçeklerin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir

IV. BULGULAR VE YORUM

A. Faktör Analizi Sonuçları

Bu çalışmada faktörlerin (değişkenlerin) literatürde yer alan değişkenlerle eşleşip eşleşmediği görmek ve elde edilen faktörleri Pearson korelasyon ve regresyon analizinde değişken olarak kullanmak amacıyla faktör analizi yapılmıştır.

Tablo:1 PDT, Girişimcilik Eğitimi ve Girişimcilik Eğilimi Faktör Analizi

	FAKTÖRLER				
	Girş. eğilimi	Girş. Eğitimi	Kişisel tutum	Alg.davr. kontrol	Sosyal norm
Girişimci olmak için her şeyi yaparım	,839				
Temel kariyer hedefim girişimci olmaktır	,820				
Kendi işimi kurmak için her şeyi yaparım	,791				
Gelecekte kendi işimi kurmada kararlıyım	,780				
İşletme kurmayı ciddi şekilde düşünüyorum	,775				
Kendi işimi kurmaya gerçekten niyetliyim	,712				
Girişimcilikle ilgili bilgimin artmasına		,805			
Girişimci profilini tanımama		,789			
Girişimci olma tercihimin oluşmasına		,788			
Girişimcide olması gereken becerilerin gelişmesine		,748			
Girişimci olma eğilimimin artmasına		,746			
Girişimci olmanın avantajları dezavantajlarından fazladır			,805		
Girişimci olarak kariyer yapmak caziptir			,732		
Uygun fırsat ve kaynaklarım olduğunda kendi işimi kurardım			,721		
Girişimci olmak beni mutlu ederdi			,710		
Karşıma çıkacak olan iş fırsatları arasında en çok girişimci olmayı isterdim	,471		,566		
Bir işi kurmak ve işletmek kolaydır			,781		
Kendi işimi kurmada hazırlıklara sahibim			,764		
Yeni bir iş kurmada uygulamaya dair gerekli bilgilere sahibim			,718		
Bir iş fikrini girişimcilik projesine dönüştürebilecek bilgi ve beceriye sahibim			,636		
Yeni bir iş kursaydım büyük ihtimalle başarılı olurdu			,607		
Aile					,858
Yakın arkadaş					,764
Sınıf(bölüm) arkadaşı					,733
Özdeğer (eigenvalue)	9,352	2,222	2,176	1,482	1,331
Açıklanan Varyans %	19,990	14,183	13,261	12,757	8,820

Tablo 1 incelendiğinde tüm maddelerin beklenen faktörlere yüklendiği görülmektedir. KFA sonucunda, 24 maddelik ölçeğin beş faktörlü yapıda olduğu, faktörlerin toplam varyansın yaklaşık %69'unu açıkladığı ve maddelerin faktör yüklerinin 0.6'nın üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Tüm boyutların, değişkenlere ait her bir unsur olması gereken faktöre yüklendiği için dönüşme ve ayrışma geçerliliği olduğu söylenebilir.

B. Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

Çalışmanın bu bölümünde regresyon analizine geçmeden önce değişkenler arasındaki ilişkiyi göstermek adına korelasyon analizi yapılmış ve Tablo 2'te sunulmuştur.

Tablo 2

Değişkenler Arası Pearson Korelasyon Analizi

	Ort.	S.S.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.Cinsiyet	1,41	,493	1													
2.Yerleşim	2,45	,701	,06	1												
3.Kardeş sayısı	3,55	1,28	,02	-,12*	1											
4.Anne çalışma	3,76	,751	,08	-,1	-,12*	1										
5.Baba çalışma	2,59	1,28	-0,0	-,18*	,08	-,12*	1									
6.Gelir	3,77	2,14	,08	-,23*	-,25*	-,1	-,33*	1								
7.Akraba girişimci	1,45	,498	-,12*	,002	-,14*	-,01	-,0	-,09	1							
8.Kendi işini kuran	1,41	,494	-,15*	-,03	,01	-,02	,0	-,1	,39*	1						
9.Kariyer hedefi	2,43	,950	-,30*	-,06	-,05	-,03	-,02	-,14*	,15*	,26*	1					
10.Kişisel tutum	3,80	,824	,25*	,08	,1	,08	,0	,05	-,14*	-,28*	,1	1				
11.Sosyal norm	4,06	,736	,03*	-,06	-,06	-,12*	,02	,16*	-,13*	-,01	-,11	,35*	1			
12.Alg.davr.kont.	3,23	,770	,26*	-,12*	,02	,05	-,04	,06	-,20*	-,16*	-,29*	,46*	,21*	1		
13.Giriş eğilim	3,34	,937	,30*	,14*	,19*	,05	,03	,03	-,17*	-,19*	,40*	,57*	,29*	,625*	1	
14.Giriş eğitimi	3,74	,795	,13*	,07*	,07	,01	-,05	-,02	-,18*	-,06	,14*	,47*	,20*	,457*	,457*	1

* Sig <0,05 düzeyinde anlamlı olan katsayılar

Tablo 2 incelendiğinde girişimcilik eğilimi ile kişisel tutum, sosyal norm ve algılanan davranışsal kontrol değişkenleri arasında anlamlı ($p<0.05$) bir ilişki vardır. Demografik özellikler açısından ise, katılımcıların cinsiyetleri, yerleşim yerleri, kardeş sayıları, akraba/yakın arkadaş çevrelerinde girişimci olması, 1.derecede aile bireylerinde kendi işini kuran kişilerin olması ve kariyer hedefleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Öte yandan, katılımcıların girişimcilik eğilimleriyle anne ve babanın çalıştıkları alan ve ailenin gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

C.Değişkenler Arası Regresyon Analizi

Regresyon analizi sonucunda elde edilen veriler Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3

Regresyon Modeli özeti

Model	R	R ²
1	.712 ^a	.507

Tablo 3’de, bağımsız değişkenler olan kişisel tutum, sosyal norm, algılanan davranışsal kontrol ve girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerindeki değişimi açıklama oranının yaklaşık %51 olduğu görülmektedir.

Tablo 4

Çoklu Regresyon Modelinin Anlamlılık Sonuçları

Model	Kareler				
	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	Ortalamalarının Oranı (F)	Sig.(P)
Regresyon	124.779	4	31,195	70,856	,000 ^a
Kalan	121,510	276	,440		
Toplam	246,289	280			

Tablo 4, Girişimcilik eğiliminin varyansının model tarafından ne derecede iyi açıklandığını göstermektedir. Tabloda belirtildiği gibi anlamlılık değeri Sig=0,000’dır. Bu değer Sig<0.05 olduğundan anlamlıdır.

Aşağıdaki tabloda regresyon analizi sonucunda bağımsız değişkenlerden olan kişisel tutum sosyal norm, algılanan davranışsal kontrol ve girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimini etkileme düzeyleri ve istatistiksel anlamlılık düzeyleri gösterilmektedir.

Tablo 5 Çoklu Regresyon Modeline Ait Katsayılar

Model	Standartlaştırılmış Katsayılar	Sig Anlamlılık
(Sabit)	B	0.074*
Kişisel tutum	0.304	0.000
Sosyal norm	0.071	0.120
Alg.davranışsal kontrol	0.411	0.000
Girişimcilik eğitimi	0.121	0.015

*Sig<0.05 seviyesinde anlamlıdır.

Tablo 5 yer alan değişkenleri ayrı ayrı inceleyecek olursak;

Regresyon analizi sonuçlarında ilk olarak ‘kişisel tutum’ değişkeninin öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini belirlemede anlamlı bir katkısının olup olmadığına bakılmıştır. Analiz sonuçlarına göre kişisel tutuma ilişkin β ve p değerlerinin sırasıyla 0,304 ve $p = 0.00$ olması öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini belirlemede kişisel tutumun anlamlı bir katkısı olduğunu ve girişimcilik eğilimini pozitif olarak etkilediğini gösterir. Bu sonuçla,

H1: Üniversite öğrencilerinin kişisel tutumları, girişimcilik eğilimlerini pozitif olarak etkiler, hipotezi kabul edilmiştir.

Regresyon analizi sonuçlarından ikinci olarak ‘sosyal norm’ değişkeni incelenmiştir. Tablo incelendiğinde sosyal norm değişkeninin oldukça düşük β katsayısına sahip olduğu ve girişimcilik eğilimini açıklamada istatistiksel olarak anlamlı bir katkısının olmadığı görülmektedir ($\beta=0.071$, Sig=0.120; $p >0.05$). Başka bir deyişle sosyal norm değişkeninin, öğrencilerin girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisi yeterli düzeyde değildir. Dolayısıyla,

H2: Üniversite öğrencilerinin sosyal norm algıları, girişimcilik eğilimlerini pozitif olarak etkiler, şeklinde kurulan ikinci hipotez kabul edilmemiştir.

Bir kısım araştırmacılar sosyal norm unsurunun girişimcilik eğilimini pozitif olarak etkilediğini bulmuşlardır (Kautonen vd., 2013; Van Gelderen vd., 2008; Moriano vd., 2011). Ancak, bu değişkenin girişimcilik eğilimi üzerinde anlamlı bir katkısı olmadığını savunan çalışmalar da mevcuttur (Linan, Rodriguez-Cohard & Rueda-Cantuche, 2011; Autio vd., 2001; Fini vd., 2009; Kalkan, 2011). Bunun sebepleri çalışmalarda şu şekilde açıklanmıştır. Ajzen (1987) ve Bagozzi ve arkadaşları (1992) ilgili çalışmalarında, içsel kontrol odağının yüksek olmasının sosyal normun etkisini azalttığını belirtmişlerdir. Shook ve Bratianu (2010) ise sosyal normun girişimcilik eğilimini etkilememesini kültürel açıdan değerlendirmişler ve bazı durumlarda referans kişilerin desteğini almayan kişiler, kendilerini ispatlama duygusuyla güdülenebilirler ve bu durumun onları kendi işlerini kurma konusunda daha çok teşvik edebileceğini belirtmişlerdir. Bu nedenle referans kişilerin (aile, yakın arkadaşlar sınıf/bölüm arkadaşları) düşüncelerinden ziyade kendi düşüncüklerini hayata geçirmek istedikleri onlardan yeterli düzeyde etkilenmedikleri şeklinde düşünülebilir.

Regresyon analizi sonuçlarında üçüncü olarak ‘algılanan davranışsal kontrol’ değişkeni incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre algılanan davranışsal kontrol değişkenine ilişkin β ve p değerlerinin sırasıyla 0,411 ve $p = 0.00$ olması öğrencilerin

girişimcilik eğilimlerini belirlemede algılanan davranışsal kontrolün anlamlı bir katkısı olduğunu ve girişimcilik eğilimini pozitif olarak etkilediğini gösterir. Yani bu değişken üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimi göstermelerinin kendi kontrolleri dahilinde olduğunu ve onların sahip olduğu yeteneklerine ve olanaklarına yönelik algılarının diğer bağımsız değişkenlere (kişisel tutum, sosyal norm, girişimcilik eğitimi) göre daha yüksek olduğunu gösterir. Dolayısıyla,

H3: Üniversite öğrencilerinin algılanan davranışsal kontrolleri, girişimcilik eğilimlerini pozitif olarak etkiler, şeklinde kurulan araştırma hipotezi kabul edilmiştir

Analiz sonuçlarına göre girişimcilik eğitimi değişkenine ilişkin β ve p değerlerinin sırasıyla 0,121 ve $p = 0.015$ olması öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini belirlemede girişimcilik eğitiminin anlamlı bir katkısı olduğunu ve girişimcilik eğilimini pozitif olarak etkilediğini gösterir. Bu değer, diğer bağımsız değişkenlerin değerlerinden (sosyal norm dışında) düşük olsa bile girişimcilik eğilimini pozitif olarak etkilemektedir. Bu sonuç, günümüzde girişimcilik eğitimi almadan da başarılı olan girişimcilerin varlığıyla açıklanabilir. Sonuç olarak girişimcilik eğitiminin de girişimcilik eğilimini belirlemede anlamlı bir katkısı vardır denilebilir. Bu nedenle,

H4: Üniversite öğrencilerinin aldıkları girişimcilik eğitimi girişimcilik eğilimini pozitif olarak etkiler, şeklinde kurulan hipotez kabul edilmiştir.

Bu çalışmada katılımcıların cinsiyetleri, yaşadıkları yerler, kardeş sayıları ve anne ve babalarının çalışma alanları, akraba/yakın arkadaş çevresinde girişimci olup olmaması durumu, 1.derece aile bireyleri arasında kendi işini kuranların olup olmaması durumu ve kariyer hedefleri şeklinde sıralanan demografik özellikleriyle girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişkiler de analiz edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Demografik verilere ilişkin analiz sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Yapılan T-testi sonucunda, katılımcıların girişimcilik eğilimleri cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Erkek öğrencilerin girişimcilik eğilimine yönelik görüşlerinin ortalaması (Ort.=3,68), kız öğrencilerin girişimcilik eğilimlerine yönelik görüşlerinin ortalamasından (Ort.=3,10) daha yüksek çıkmıştır.

Katılımcılar yerleşim yerlerine göre (köy-belde, il, ilçe) değerlendirildiğinde, en yüksek girişimcilik eğilimine sahip katılımcıların daha çok *il*'lerde yaşadıkları görülmektedir (ort= 3,48). Katılımcıların girişimcilik eğiliminin oluşmasında yaşadıkları yerler bakımından köy-belde, il ve köy-belde ile ilçe arasında ($p < 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Fakat, il ile ilçe arasında girişimcilik eğiliminin oluşması bakımından ($p = 0.010$) anlamlı bir farklılık vardır. Bu sonuca göre illerde yaşayan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin ilçelerde yaşayanlara oranla daha fazla olduğu söylenebilir. Bu durum illerde teknolojinin, bilgiye erişimin hızlı olabilmesiyle açıklanabilir.

Katılımcılar kardeş sayıları açısından incelediğinde 1 kardeş ve 4 kardeşe sahip olanların girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı farklılık (0.44) bulunmuştur. Dolayısıyla, çocuk sayısının fazla olduğu (4 ve 4+) ailelerde yaşayan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin daha yüksek olabileceği düşünülebilir.

Katılımcılar akraba/arkadaş çevresinde girişimci olma durumu açısından incelendiğinde, akraba/arkadaşları arasında girişimci olan katılımcıların akraba/arkadaş çevresinde girişimci olmayanlara göre daha yüksek girişimcilik eğilimine sahip olduğu söylenebilir.

Katılımcıların 1.derecede aile bireyleri arasında kendi işini kuranların bulunduğu durumda ise, katılımcıların girişimcilik eğilimleri (Ort.= 3,49), 1 derecede aile bireyleri arasında kendi işini kuranların bulunmadığı duruma göre (Ort.= 3,12) daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı (0.01) bir sonuca ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, kariyer hedefi olarak kendi işini kurmak isteyen katılımcıların girişimcilik eğilimleri (4,10), diğer kariyer hedeflerine sahip katılımcıların (özel, kamu, akademisyen, diğer) girişimcilik eğilimlerine göre oldukça yüksek çıktığından, girişimcilik eğilimi bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Bu beklenen bir sonuçtur

V. SONUÇ

Elde edilen sonuçlar spesifik olarak incelendiğinde, Planlanmış Davranışlar Teorisi alt boyutlarından “algılanan davranışsal kontrolün”, öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini etkilemede en yüksek değişken ($\beta=0,411$; Sig=0.000) olduğu görülür. Daha önceki çalışmalara bakıldığında algılanan davranışsal kontrolün girişimcilik eğiliminin en güçlü tahmin edicilerden biri olduğu görülmektedir (Shook & Bratianu, 2010; Linan ve Chen 2009) Çalışmamızda *Algılanan davranışsal kontrolün* öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini etkilemede en güçlü pozitif faktör olabileceği sonucu, öğrencilerin çoğunlukla kendilerini girişimci olmaya hazır hissettiklerini, yeni bir iş kurma yeterliliklerine ve girişimcilik için gerekli bilgi ve becerilere sahip olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmamızda öğrencilerin girişimcilik eğilimleri üzerinde pozitif etki yaratan ikinci değişkenin ise $\beta= 0,304$; Sig= 0.000 değerleriyle “kişisel tutum” olduğu görülmektedir. Bu durum bireyin bir davranışı gerçekleştirmeye ilişkin ne kadar olumlu bir tutuma sahipse, o davranışı gerçekleştirmeye yönelik eğiliminin de yüksek olacağını ifade etmektedir. Bu değişkenle ilgili elde ettiğimiz bulgular, literatürde bu konuda yapılan çalışmalarla uyum içerisindedir. Örneğin, Shook ve Bratianu (2010) , Robledo ve arkadaşları (2015), Bozkurt (2014), Autio ve arkadaşları (2001) çalışmalarında kişisel tutumun, girişimcilik eğilimiyle pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öğrencilerin girişimcilik eğilimleri üzerinde pozitif etki yaratan *kişisel tutum*, öğrencilerin girişimciliği bir avantaj, cazip bir kariyer, iyi bir iş fırsatı, mutlu olunacak bir iş, koşullar sağlandığında kendi işini kurma arzusuna sahip olma durumu şeklinde algılanmasıyla açıklanabilir. Yani öğrencilerin girişimciliğe yönelik bu tutumlarının belirlenmesi, onların girişimcilik potansiyelinin anlaşılmasında yarar sağlayabileceği anlamına gelebilir.

Planlanmış Davranışlar Teorisinin alt boyutlarından sonuncusu olan sosyal norm algısının, öğrencilerin girişimcilik eğilimini etkilemede anlamlı bir katkısının olmadığı (Sig>005) görülmüştür. Bu çalışmada söz konusu değişkene ilişkin elde ettiğimiz sonuçlar, literatürde bu konuda yapılan çalışmalarla uyumluluk arz etmektedir. Örnek vermek gerekirse, Robledo ve arkadaşları (2015), Bozkurt (2014), çalışmalarında sosyal norm değişkeninin öğrencilerin girişimcilik eğilimi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir katkısının olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmamızda öğrencilerin kendi işlerini kurmaları konusunda aile, yakın arkadaş, bölüm/sınıf arkadaşlarının (*sosyal norm algılarının*) etkisinde kalmamaları, onların yakın çevrelerinden yani sosyal baskılardan etkilenmeden kendi kararlarını verebilecekleri, şeklinde yorumlanabilir.

“Girişimcilik eğitimi” araştırma modelimize öğrencilerin girişimcilik eğilimini etkileyen bir başka değişken olarak dahil edilmiştir ($\beta= 0.121$; Sig= 0,015). Elde ettiğimiz bu sonuç, girişimcilik eğitimin girişimcilik eğilimi üzerinde katkısı olabileceği şeklinde düşünebilir. Önceki çalışmalarda girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerinde önemli bir katkısı olduğu görülmüştür (Fayolle ve arkadaşları, 2006; Souitaris ve arkadaşları 2007; Bozkurt, Aslan ve Göral, 2011; Doğan, 2015) Öğrencilerin aldıkları girişimcilik dersleri onların girişimcilik eğilimlerini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Fakat bu etkiyi arttırmak adına iyileştirmeler yapılabilir. Örneğin, girişimcilik derslerinin müfredatlarının geliştirilmesi ve uygun eğitim programlarının hazırlanması, girişimcilik derslerinin ilkökul-ortaokul ders programlarında da yer verilmesi, hem üniversitelerde hem de diğer kurumlarda girişimciliği teşvik edici programların hazırlanması gibi. Bu etkenlerin, girişimcilik bilincinin oluşturulması, girişimcilik konusunda farkındalık kazanılması ve eğitimden istenilen faydanın sağlanması açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

Son olarak, demografik özelliklerin analiz sonuçlarına bakıldığında; katılımcıların (öğrencilerin), cinsiyetleri, yaşadıkları bölgeler (köy-belde, il,ilçe), kardeş sayıları, akraba/arkadaş çevresinde girişimci olup olması durumu, 1.derece aile bireylerinde kendi işini kuran birinin olup olmaması durumu ve kariyer hedefleriyle onların girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak, katılımcıların anne ve babalarının çalıştıkları alan, ve ailelerinin aylık geliriyle onların girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Elde edilen bu sonuçların, girişimcinin bir birey olarak tanınmasına yardımcı olmada ve onları daha etkin bir şekilde girişimciliğe yönlendirmede ve bireyde farkındalık oluşturmada önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak; bu çalışma üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini belirlemede davranışa yönelik tutumlarının, algıladıkları sosyal baskıların, davranışsal kontrollerinin ve aldıkları girişimcilik eğitiminin etkisini göstermek adına önem taşır. Ayrıca bu çalışmada elde edilen sonuçlar, bu alanda akademisyenlere ve araştırmacılara çalışmalarında kullanabilecekleri girdiler sağlamakta, bireylerin girişimcilik konusunda farkındalık kazanmalarına yardımcı olmakta ve üniversitelerde girişimcilik eğitimine yönelik iyileştirmelerin yapılabilmesi açısından da tavsiye niteliğinde öneriler/katkılar sunabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ajzen, I. (1987). Attitudes, traits, and actions: Dispositional prediction of behavior in social psychology, *Advances in Experimental Social Psychology*, 20, 1–63.
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior, *Organizational Behavior Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Autio, E., Keely, R.H., Kolfsten, M., Parker, G.G.C., & Hay, M. (2001). Entrepreneurial Intent Among Students in Scandinavia and in the USA, *Enterprise and Innovation Management Studies*, Vol: 2, No: 2, 145-160.
- Bagozzi, R.P., Baumgartner, H., & Yi, Y., (1992). State vs. action orientation and the theory of reasoned action, *Journal of Consumer Research*, Vol:18, No:4, 505–518
- Balaban, Ö., ve Özdemir, Y. (2008). Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F. Örneği, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt:32, 133-148
- Bozkurt Çetinkaya, Ö. (2014). Planlanmış Davranışlar Teorisi Çerçevesinde Öğrencilerin Girişimci Olma Niyetlerinin İncelenmesi, *Journal of Economic Research*, Vol: 3, No: 1.
- Bozkurt, Ö., Aslan, Z. ve Göral, M. (2011). Yüksek Öğretimde Verilen Girişimcilik Eğitiminin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Teknik Program ve Sosyal Program Karşılaştırmalı Bir Araştırma, İstanbul: *Uluslararası Yönetim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar*, 2.c ilt, Bölüm VIII, 822-833.
- Davidsson, P. (1995). Determinants of Entrepreneurial Intentions, *Jönköping International Business School (JIBS) S-551 11 Jönköping SWEDEN*, RENT IX Workshop, Piacenza, Italy.
- Doğan, E. (2015). The effect of entrepreneurship education on entrepreneurial Intentions of University Students in Turkey, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, Sayı:23, 79-93.
- Fayolle, A., Gailly, B., & Lassas-Clerc, N. (2006). Effect and Counter-Effect of Entrepreneurship Education and Social Context on Student's Intentions, *Estudios de Economía Aplicada*, Vol:24, No:2, 509-523.
- Fini, R., Grimaldi, R., Marzocchi, G.L. & Sobrero, M. (2009). The Foundation of Entrepreneurial Intention, *Summer Conference on Copenhagen Business School*.
- Gartner, W.B. (1988). Who is an Entrepreneur?, Is the Wrong Question?, *Amerikan Journal of Small Business*, Vol:12, No:4 , 11-32.
- Hulsink, W., & Rauch, A. (2010). The Effectiveness of Entrepreneurship Education: A Study on an Intentions- Based Models Towards Behavior, ICSB 2010 World Conference on Entrepreneurship: Bridging Global Boundaries, Cincinnati, OH, USA, 2010-06-24/2010-06-27.
- Kalkan, A. (2011). Kişisel Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrolün Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cil:2, Sayı: 14.
- Kautonen, T., Van Gelderen, M., ve Fink, M. (2015). Robustness of the Theory of Planned Behavior in Predicting Entrepreneurial Intentions and Actions, *ET&P*, DOI:10.1111/etap.12056.

- Koe, W.L., Sa'ari, J.R., Majid, I.A. ve Ismail, K. (2012). Determinants of Entrepreneurial Intention of Millennial Generation, *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 40, 197-208.
- Krueger, N. F., & Brazeal, D. (1994). Entrepreneurial Potential and Potential Entrepreneurs, *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol:18, No: 3, 91-104
- Linan, F., ve Chen, Y. (2009). Development and Cross-Cultural Application of a Specific Instrument to Measure Entrepreneurial Intentions, *ET&P, Baylor University*, 1042-2587.
- Linan, F., Rodriguz-Cohard, J.C., ve Rueda-Cantuche, J.M. (2011). Factors Affecting Entrepreneurial Intention Levels: A Role of Education., *International Entrepreneurship Management Journal*, 7, 195-218.
- Moriano, J.A., Gorgievski, M., Laguna, M., Stephan, U., & Zarafshani, K. (2011). A Cross-Cultural Approach to Understanding Entrepreneurial Intention, *Journal of Career Development*, DOI: 10.1177/0894845310384481.
- Nunnally, J.C. (1978). *Psychometric Theory* (2. Edition). New York: McGraw-Hill.
- Oosterbeeg, H., Praag, M., ve Ijseelstein, A. (2010). The Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurship Skills and Motivation, *European Economic Review*, 54, 442-454.
- Piperopoulos, P., & Dimov, D. (2015). Burst Bubbles or Build Steam? Entrepreneurship Education, Entrepreneurial Efficacy, and Entrepreneurial Intentions, *Journal of Small Business Management*, 53(4), 970-985.
- Rauch, A.J., & Hulsink, W. (2015) Putting Entrepreneurship Education Where the Intention to Act Lies. An Investigation into the Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Behaviour, *Academy of Management Learning & Education Vol: 14, No: 2*, 187-204.
- Sanchez, J.C. (2013). The Impact of an Entrepreneurship Education Program on Entrepreneurial Competencies and Intention, *Journal of Small Business Management*, 51/3, 447-465.
- Shook, C.L., & Bratianu, C. (2010). Entrepreneurial Intent in a Transactional Economy An Application of the Theory of Planned Behavior to Romanian Students, *International Entrepreneurship Management Journal*, 6, 231-347.
- Souritaris V., Zerbinati, S., Al-Laham, A. (2007). Do Entrepreneurship Programs Raise Entrepreneurial Intention of Science and Engineering Students? The Effect of Learning, Inspiration, and Resources, *Journal of Business Venturing* 22, 566-591.
- Ulucan, S. (2015). *Girişimcilik Eğiliminin ve Girişimcilik Eğilimini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Ortaöğretimde Lise 3. ve 4. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Wang, C.K., ve Wong, P. (2004). Entrepreneurial Interest of University Students in Singapore, *Elsevier, Technovation* (24), 163-172.
- Van Gelderen, M.; Brand, M.; Van Praag, M.; Bodewes, W.; Poutsma, E.ve Van Gils, A. (2008). Explaining Entrepreneurial Intentions by means of the Theory of Planned Behavior, *Career Development International*, Vol:13, No: 6, 538-559.
- Zain, Z.M., Akram, A.M., & Ghani, E.K. (2010). Entrepreneurial Intention Among Malaysian Business Students, *Canadian Social Science*, Vol: 6, No:3, 34-44.
- Zhao, H, Seibert, S.E. & Lumpkin, G.T. (2010). The Relationship of Personality to Entrepreneurial Intentions and Performance: A Meta-Analytic Review, *Journal of Management* 36.2, 381-404